Svarta stålar i Högsta domstolen

Avtal kan vara av många olika slag. För att de skall godtas av rättsordningen måste de emellertid ha ett acceptabelt syfte. Avtal som strider mot lag eller goda seder anses enligt allmänna rättsgrundsatser ogiltiga med följd av att det inte kan framtvingas på rättslig väg. En domstol skall självmant pröva om avtalet är av sådan karaktär att det skall anses vara ogiltigt. Vilka avtal som inte förtjänar att upprätthållas av rättsordningen får avgöras från fall till fall. Bland annat har krav som grundas på avtal om sexuella tjänster, spelskulder eller illegal vadhållning ansetts vara sådana som skall avvisas av domstolen.

I ett rättsfall som slutade i Högsta domstolen aktualiserades nämnda rättsgrundsatser. Ett byggföretag väckte talan om obetald ersättning för utförda entreprenadarbeten. Parterna hade kommit överens om att viss del av ersättningen skulle betalas ”vit” och en del ”svart”. Timtaxan för den ”svarta” ersättningen byggde på att mervärdesskatt inte skulle betalas av beställaren. Frågan i målet blev om byggföretagets fordran på ”svart” betalning skulle kunna drivas in på rättslig väg.

Hovrätten konstaterade att åtgärder som går ut på att undanhålla skatt är straffbelagda enligt gällande rätt. Enligt hovrätten skulle det vara direkt stötande om rättsordningen godtog avtal som bygger på skattebedrägeri. Rätten menade att bolagets anspråk därför inte förtjänade rättsordningens skydd och avvisade bolagets talan om ersättning.

Högsta domstolen gjorde en annan bedömning. Frågan huruvida bolagets talan skulle avvisas eller inte måste avgöras efter en analys av syftet med skattelagstiftningen. Högsta domstolen förklarade inledningsvis att skattelagstiftningen redan är sanktionerad genom framförallt straff och skattetillägg och

att efterlevanden av lagstiftningen kompletteras med en omfattande kontrollapparat. I detta perspektiv ansåg domstolen att det inte var motiverat att därutöver sanktionera de skatterättsliga reglerna genom att vägra domstolsprövning av tvister om avtal som innehåller bestämmelse som syftar till att undanhålla skatt. En part som överväger att träffa avtal om skatteundandragande åtgärd måste alltid väga in risken av att bli upptäckt och få straff – fortsatte högsta domstolen. Detta borde också till stor del hindra honom från att dra kravet inför domstol. Härigenom kan man antas att effekten av vägrad domstolsprövning skulle bli begränsad.

Vidare har envar enligt Europakonventionens 6 artikel rätt till domstolsprövning av sina civila rättigheter resonerar domstolen vidare. En tvist om betalning för utförda entreprenadarbeten får anses som en reell och seriös tvist mellan två personer. Även om viss betalning skulle ske ”svart” bör inte detta ge anledning till att huvudregeln om rätt till domstolsprövning enligt Europakonventionen frångås. Högsta domstolen ansåg således att det inte fanns skäl att vägra bolaget prövning av ersättningskravet.